

**Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse
„Kaitsetehnoloogia ja tehisaru suutlikkuse arendamine“ (Kaisa) toetuse andmise
tingimused ja kord“ eelnõu juurde**

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Määrusega toetatakse poliitikaeesmärgi 1 „Nutikam Eesti“ erieesmärgi (a)(vii) „Tööstussuutlikkuse suurendamine kaitsevõime edendamiseks, seades esikohale kahesuguse kasutusega võimed“ saavutamist. Toetus on suunatud kaitsetehnoloogia testimisvõimekuse loomisele ja riigikaitset toetava tehisaru võimekuse arendamisele ning ühiskonna ja majanduse vajadustele vastava teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamisele.

Sekkumisega aidatakse saavutada Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–20352 (edaspidi TAIE arengukava) eesmäärke.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostasid Haridus-ja Teadusministeeriumi teadusosakonna nõunik Friedrich Kaasik (friedrich.kaasik@hm.ee) ja programmijuht Kristel Reim (kristel.reim@hm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja kooskõla ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava ja Euroopa Regionaalarengu Fondi reeglistikuga on kontrollinud strateegia- ja finantsosaosakonna välisvahendite juht Inge Oopkaup (Inge.Oopkaup@hm.ee), välisvahendite nõunik Ragne Hoff (Ragne.Hoff@hm.ee) ja peaekspert Meelis Aunap (Meelis.Aunap@hm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Kadi Mölder (Kadi.Molder@hm.ee).

Euroopa Komisjon avaldas 22. aprillil 2025 ettepaneku võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrusi (EL) 2021/694, (EL) 2021/695, (EL) 2021/697, (EL) 2021/1153, (EL) 2023/1525 ja (EL) 2024/795, et stimuleerida EL eelarvest rahastatavaid kaitseotstarbelisi investeeringuid kava „ReArm Europe“ rakendamiseks. Muudatusega loodi liikmesriikidele võimalus korraldada ümber ühtekuuluvuspoliitika fondidest rahastatavaid eesmäärke ja kasutada vahendeid kaitseotstarbeliste investeeringute toetamiseks uuel, lisandunud eesmärgil. Muudatusega võetakse fookusesse kaitsetööstuse ja sõjalise liikuvuse rahastamine. Siia kuuluvad kaitsetööstuse taristu, tehnoloogia arendus, kahese kasutusega investeeringud, näiteks sõjalise mobiilsuse tagamiseks maanteede ja raudtee ehitus, varjendid, toimepidevus, energiajulgeolek, küberkaitse. Rahastada ei lubata sõjatehnikat, laskemoona, relvi jms. Seda võimalust kasutades otsustas Vabariigi Valitsus 5. juuni 2025. aasta Vabariigi Valitsuse liikmete nõupidamisel (valitsuskabineti nõupidamine) suunata ühtekuuluvuspoliitika fondidest vahendid eesmärkide vahel ümber ja paigutada uuele erieesmärgile 14,9 miljonit eurot kaitsevaldkonna teadus- ja arendustegevuse ning teadmussiirde tugevdamiseks. Rahastus jaguneb kahe tegevuse vahel:

Tegevus 1 - kaitsevaldkonnas teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamine ning vajaliku taristu loomine, et võimaldada teaduspõhiste ja innovaatiliste lahenduste väljatöötamist vähemalt neljas kategoorias: liikuvus, tulejõud, energia ja kõrgenergeetilised materjalid. Tegevuse eesmärk on tugevdada teadusasutuste ja kaitsetööstuse koostööd ning luua tingimused tõhusaks teadmussiirdeks, sealhulgas rakendusuuringute, prototüüpide ja testplatvormide arendamiseks. Toetuse maht: 8,4 miljonit eurot.

Tegevus 2 - kaitsetstarbelise tehisaru teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamine ning kaitsetstarbelise tehisaru andmelao loomine, et võimaldada uute tehisarupõhiste toodete, teenuste ja rakenduste väljatöötamist. Tegevuse eesmärk on tugevdada teadusasutuste, riigi ja kaitsetööstuse koostööd, luues ühtse andmebaasi ja arendusplatvormi, mis toetab teadmussiiret — sealhulgas andmepõhiste mudelite arendamist, testimist ja rakendusuuringuid. Toetuse maht: 6,5 miljonit eurot. Määruse alusel ellu viidavate tegevuste panus Eesti julgeolekuolukorra parendamisse seisneb teadmussiirde meetme kaudu kaitsetehnoloogia testimisvõimekuse ning kaitsetstarbelise tehisaru arendamise toetamisel. Need tegevused on kooskõlas valdkondlike arengukavade eesmärkidega.

1.1 Tegevuse taust

2021. aastal vastu võetud Eesti pikaajaline strateegia „Eesti 2035“ seab eesmärgiks tagada Eesti julgeolek tugeva iseseisva kaitsevõime, kollektiivkaitse ning ühiskonna laiapõhjalise panuse kaudu riigikaitse. Võrreldes strateegia vastuvõtmise ajaga on Eesti julgeolekuolukord oluliselt halvenenud, mistõttu on oluline tõhustada strateegias seatud kaitsevõimekuse suurendamise sihtide elluviimist, sealhulgas tugevdada kaitsevaldkonna teadus- ja arendustegevust ning tehnoloogilist innovatsiooni.

Julgeoleku ja riigikaitse valdkonna strateegilised alusdokumendid – Eesti julgeolekupoliitika alused ja Riigikaitse arengukava 2022–2031 – seavad eesmärgiks tugevdada Eesti sõjalist kaitsevõimet ja tagada riigi valmisolek muutunud julgeolekukeskkonnas. Venemaa jätkuv agressioon Ukraina vastu ning üldine julgeolekukeskkonna halvenemine maailmas on suurendanud vajadust kiirendada riigikaitse võimekuste väljaarendamist ja suurendada kaitsekulusid, mida rõhutatakse ka tulemusvaldkonna 2024. aasta aruandes.

Ka Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Kliimaministeeriumi ühiselt hallatavas tulemusvaldkonna „Teadus ja arendustegevus ning ettevõtlus“ 2024. aasta tulemusaruandes tuuakse välja, et Venemaa agressioon ja laiem julgeolekukriis mõjutavad nii Eesti teadus- ja arendustegevuse suundi kui ettevõtete tegevusvaldkondi. Esile kerkivad uued strateegiliselt olulised sektorid, näiteks kaitsetööstus, millel on suur innovatsioonipotentsiaal, kuid ka märkimisväärne ressursivajadus. See eeldab sellel suunal ka teadus- ja arendustegevuse ning teadmussiirde võimekuse tugevdamist.

TAIE arengukava toob välja, et Eesti teadustaristu kasutamine ettevõtluse ja avaliku sektori vajaduste teenindamiseks on piiratud ning napib akrediteeritud laboreid. See omakorda pärsib teaduspõhiste ja tehnoloogiamahukate lahenduste arendamist ning nende jõudmist praktilisse kasutusse. Eriti oluline on see kaitsevaldkonnas, kus uute tehnoloogiliste lahenduste arendamine ja kasutuselevõtt eeldab spetsialiseeritud katse- ja testimisvõimekust ning sobivat teadus- ja arendustaristut. Tehisaru rakendamine kaitsevaldkonnas eeldab samuti uut spetsiaalset andmetaristut ja arendusvõimekust, mis võimaldab tagada selles valdkonnas strateegilise autonoomia. Eestis puudub praegu kaitsetstarbelise tehisaru arendamiseks vajalik ühtne andmeladu ja arendusplatvorm, mis võimaldaks arendada, testida ja rakendada andmepõhiseid mudeleid operatiivvõimekuse, olukorratundlikkuse ja sõjaliste otsustusprotsesside toetamiseks.

Nende väljakutsete ja julgeolekukeskkonna muutuste taustal on oluline keskenduda teadus- ja arendustegevuse suundadele, millel on kõige vahetum potentsiaal toetada Kaitseväge valmisolekut, kiirendada uuenduslike tehnoloogiate kasutuselevõttu ning tugevdada teadusasutuste, Kaitseväge ja kaitsetööstuse vahelist koostööd. Lähtuvalt kaitse-, julgeoleku- ja kahesuguse kasutusega tehnoloogiate arendamise fookusest on määratud kaks prioriteetset valdkonda:

1. Kaitsevaldkonnas teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamine ja selleks vajaliku taristu loomine, et võimaldada teaduspõhiste ja innovaatiliste lahenduste väljatöötamist vähemalt neljas kategoorias: liikuvus, tulejõud, energia ja kõrgenergeetilised materjalid.
2. Kaitseotstarbelise tehisaru teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamine ning kaitseotstarbelise tehisaru andmelao loomine, et võimaldada selle baasil uute toodete, teenuste ja rakenduste väljatöötamist.

Kavandatud tegevuste raames luuakse teadus- ja arendusasutuste juurde kaitsetehnoloogiate arendus- ja testimisvõimekus ning kaitseotstarbelise tehisaru arendamiseks vajalik andmetaristu. See võimaldab tugevdada teadus- ja arendusasutuste koostööd Kaitseväe ja kaitsetööstusettevõtetega ning toetada teadmussiiret kogu arendustsükli vältel.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõus on 27 paragrahvi.

Eelnõu § 1. Reguleerimis- ja kohaldamisala. Paragrahviga sätestatakse, et määrus reguleerib toetuse andmist sekkumise „Kaitsetehnoloogia testimisvõimekuse loomine; riigikaitset toetava tehisaru võimekuse arendamine“ elluviimiseks meetme „Ühiskonna ja majanduse vajadustele vastava teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamine“ raames. Samuti sätestatakse, et sekkumist rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist, ning kirjeldatakse selle seost Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 eesmärkidega ja TAIE arengukava rakendamise. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1058 artiklist 7 tulenev kohaldamispiirang tähendab selle sekkumise kontekstis näiteks seda, et rahastada ei saa fossiilkütustel töötavate seadmete soetamist ja teisi keskkonnale kahjulikke tegevusi.

Eelnõu § 2. Paragrahvis defineeritakse määruse kontekstis olulised terminid. Teadus- ja arendusasutuse mõiste puhul viidatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seadusele ning täpsustatakse, et selle alla kuuluvad ka ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid. Samuti defineeritakse kahesuguse kasutusega tehnoloogia (*dual-use*) kui kaubad, teenused, tarkvara või tehnoloogia, mida saab kasutada nii tsiviil- kui ka kaitseotstarbel. Selliste lahenduste puhul on oluline arvestada nende potentsiaalset kasutust erinevates valdkondades ning vajadust tagada, et nende arendamine ja rakendamine toimuks kooskõlas kehtivate julgeoleku- ja vastavusnõuetega.

Eelnõu § 3. Toetuse andmise eesmärk ja tulemus. Paragrahvis sätestatakse toetuse andmise eesmärk ning näitajad, mille saavutamisse toetuse andmine panustab. Toetuse eesmärk on toetada teadus- ja arendustegevust ning luua taristu, mis võimaldab kahesuguse kasutusega (*dual-use*) tehnoloogiate arendamist ja testimist riigikaitse tugevdamisse ja julgeoleku tagamiseks.

Toetuse andmine panustab rakenduskavas ja meetmete nimekirjas sätestatud väljund- ja tulemusnäitajate saavutamisse, mis on seotud kaitsetehnoloogia testimisvõimekuse loomise, selle baasil arendatud teenuste ning kaitseotstarbelise tehisaru andmelao kasutamisel loodud toodete, teenuste ja rakendustega.

Eesmärgi ja tulemuse seadmisel suunatakse ressursid valdkondadesse, kus teadus- ja arendustegevuse ning taristu arendamine annab kõige suurema mõju Eesti riigikaitsele. Kaitseministeeriumi analüüs tõi esile vajaduse tugevdada kaitse- ja kahesuguse kasutusega tehnoloogiate arendamist ning luua testimis- ja koostöövõimekust, mis võimaldab pakkuda teaduspõhiseid ja innovaatilisi lahendusi nii kaitsevägele kui ka kaitsetööstusele.

Eelnõu § 4. Rakendusasutus ja rakendusüksus. Tegevuse rakendusasutuseks määratakse Haridus- ja Teadusministeerium ja rakendusüksuseks Riigi Tugiteenuste Keskus (RTK).

Haridus- ja Teadusministeerium täidab rakendusasutuse ülesandeid. Nende hulka kuuluvad toetuse tingimuste ettevalmistamine, tegevuste sisuline juhtimine, seire ning panuse tagamine valdkonna strateegilistesse eesmärkidesse. Need ülesanded on seotud teadus- ja arendustegevuse poliitika, sealhulgas teadmussiirde poliitika kujundamise ja elluviimisega, mis kuulub Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas.

Rakendusüksuse ülesandeks on taotlusvooru tehniline korraldamine, rahastusotsuste vormistamine ning toetuse saaja esitatud kulude abikõlblikkuse kontrollimine. Rakendusüksuseks on Riigi Tugiteenuste Keskus, kel on suurepärase kogemuse toetuste menetlemisel ning õiguspärasuse ja läbipaistvuse tagamisel.

Eelnõu § 5. Toetatavad tegevused. Sätestatakse tegevused, millele toetust antakse. Lähtudes seletuskirja sissejuhatuses kirjeldatud vajadusest arendada kahese kasutusega ka kaitsetehnoloogiaid ning tugevdada vastavat testimis- ja arendusvõimekust, toetatakse kahte omavahel seotud, kuid sisult eristuvat tegevussuunda. Nende ühiseks eesmärgiks on kasvatada kaitsevaldkonna teadus- ja arendustegevuse võimekust toetades nii teadus- ja arendustegevust kui tugevdades selleks vajalikku kaasaegset taristut.

Esimene tegevus on suunatud kaitsetehnoloogiate testimisvõimekuse loomisele teadus- ja arendusasutuste juures. Selleks arendatakse välja laborid ja muu teadustaristu, mis võimaldavad läbi viia kvaliteetseid mõõtmisi, testimisi ja eksperimente vähemalt neljas Kaitseministeeriumi prioriteetses valdkonnas: liikuvus, tulejõud, energia ja kõrgenergeetilised materjalid. Taristu rajamine hõlmab laborite projekteerimist, ehitamist ja sisustamist, seadmete ja aparatuuri soetamist ning testimisvõimekuse väljaarendamist. Võimekused luuakse eeldusega, et need võimaldavad töötada NATO STANAG-i ja rahvusvaheliste ISO standardite alusel, tagades nii riigikaitsele nõuete täitmise kui ka Eesti ettevõtete võimaluse arendada ja valideerida oma tooteid rahvusvahelisel tasemel. See tegevus aitab tugevdada teadusasutuste, Kaitseväe ja kaitsetööstusettevõtete koostööd ning luua tingimused, et teadus- ja arendustegevus oleks riigikaitse arendusprotsessidesse sisuliselt integreeritud.

Teine toetatav tegevus on suunatud kaitseotstarbelise tehisaru teadus- ja arendustegevuse ning selleks vajaliku andmeladude taristu loomisele. Selle raames luuakse ning koondatakse kaitsevaldkonna andmeid ja luuakse keskkond, mis võimaldab tehisarupõhiseid lahendusi kontrollitud tingimustes arendada, katsetada ja valideerida. Arendatav andmeladu on oluline alus nii uute tehisaru mudelite väljatöötamiseks kui ka koostööks teadusasutuste, Kaitseväe ja kaitsetööstuse vahel. Tegevuse fookus on eeskätt kaitsevaldkonna operatiivvajadustel, sealhulgas olukorrateadlikkuse suurendamisel, juhtimisotsuste toetamisel, logistika arendamisel, sensoriandmete kogumisel ja analüüsimisel ning muude sõjaliste funktsioonide digitaalsel täiustamisel. Tehisarutaristu loomine võimaldab teostada eksperimentaalarendusi ja kasutada vajadusel ka simulatsioonikeskkondi, toetades pikaajalist võimekuse kasvu riigikaitstes.

Toetatavate tegevuste puhul on hinnatud vastavust "ei kahjusta oluliselt" põhimõttele ja analüüs kinnitab, et kavandatud tegevused ei põhjusta olulist kahju keskkonnanäesmärkidele.

Kas meede võib oluliselt kahjustada keskkonnanäesmärke?	Jah	Ei	„Ei“ korral põhjendus
--	------------	-----------	------------------------------

Kliimamuutuste leevendamine	X	Oluline negatiivne mõju puudub. Planeeritavate testimisvõimekuste ja tehisaru treenimiseks vajalike laborite otsene keskkonnamõju on üldjuhul väike. Teadus- ja arendustegevuse eesmärk on sageli ressursisäästlikkuse ja keskkonnasõbralikkuse suurendamine, mistõttu võib neil tegevustel olla ka kaudne positiivne mõju – näiteks uued tehnoloogiad, mis vähendavad kasvuhooonegaaside heidet.
Kliimamuutustega kohanemine	X	Oluline negatiivne mõju puudub. Pole tegemist investeeringutoetusega, sekkumine pole seotud kliimamuutustega kohanemisega.
Vee ja mereressursside kestlik kasutamine ja kaitse	X	Oluline negatiivne mõju puudub. Sekkumine pole seotud vee- ja mereressursside kasutamisega.
Ringmajandus, sealhulgas jäätmetekke vältimine ja jäätmete ringlussevõtt	X	Oluline negatiivne mõju puudub. Planeeritavate testimisvõimekuste ja tehisaru treenimiseks vajalike laborite otsene keskkonnamõju on üldjuhul väike. Teadus- ja arendustegevuse eesmärk on sageli ressursisäästlikkuse ja keskkonnasõbralikkuse suurendamine, mistõttu võib neil tegevustel olla ka kaudne positiivne mõju – näiteks uued tehnoloogiad, mis vähendavad jäätmeid.
Õhu-, vee- ja pinnasesaastuse vältimine ja tõrje	X	Oluline negatiivne mõju puudub. Tehisaru kasutamine ja laborite loomine ei põhjusta olulist negatiivset keskkonnamõju, kuna tehisintellekti arendamine ja katsetamine ei ole seotud füüsilise tootmisega, mis võiks põhjustada saastet.
Elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse ja taastamine	X	Oluline negatiivne mõju puudub. Laborid rajatakse valdavalt olemasolevatesse hoonetesse või väikese mahuga ehitistesse, mistõttu ei kaasne olulisi muutusi maastikus ega loodusressursside kasutuses. Lisaks luuakse ka mobiilsed laborid, mida saab vajadusel liigutada erinevatesse asukohtadesse vastavalt projektide vajadustele. Mobiilsete laborite paindlikkus võimaldab minimeerida püsivaid negatiivseid keskkonnamõjusid, kuna laborid ei jää alaliselt ühte kohta ning nende kasutus on ajutine ja sihipärane. Andmelao ja tehisaru taristu loomine on suunatud digitaalsete lahenduste

		arendamisele, millel puudub otsene negatiivne mõju loodus- ja elukeskkonnale.
--	--	---

Taristu on näiteks hooned, võrgutaristu (nt elektrivõrgud, veetaristu), jäätmete käitlussüsteemid, muud materiaalsed varad. Kliimakindlus tuleb tagada taristuprojektide puhul, kui rajatakse uus taristu või uuendatakse või laiendatakse olemasolevat taristut ning nende kestvus on vähemalt 5 aastat. Kliimakindluse tagamine on protsess, mille eesmärk on vältida taristu vastuvõtlikkust võimalikele pikaajalistele kliimamõjudele, tagades samas, et järgitakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet ja et projektist tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste tase on kooskõlas 2030. aastaks saavutatava kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärgiga ning 2050. aastaks saavutatava kliimaneutraalsuse eesmärgiga.

Nende projektide korral on vaja arvestada energiatõhususe esikohale seadmise põhimõttega, mis tähendab, et taristuprojektid peavad suurendama energiatõhusust, et hoida kokku energiakulu, ning toetama kliima- ja keskkonnaeesmärkide saavutamist. Kliimakindluse hindamise analüüs on abikõlblik kulu.

Eelnõu § 6. Kulude abikõlblikkus. Abikõlblikud on üksnes need kulud, mis on otseselt vajalikud projektide eesmärkide saavutamiseks ning mille puhul on tagatud vastavus Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ sätetele ning taotluse rahuldamise otsuses sätestatud nõuetele. Kulud peavad olema selgelt põhjendatud, läbipaistvad ja eesmärgipärased ning toetama kaitsetehnoloogia testimisvõimekuse loomist ja kaitseotstarbelise tehisarude arendus- ja andmetaristu kujundamist.

Abikõlblikuks loetakse kulud, mis tekivad taristu projekteerimisest, ehitamisest või rekonstrueerimisest ning teadus- ja arendustegevuse läbiviimiseks vajalike seadmete ja aparatuuri soetamisest või täiustamisest. Samuti on abikõlblikud digilahenduste ja infosüsteemide väljatöötamise ja täiendamise seotud kulud, sealhulgas andmebaaside loomine ja haldamine ning tehisarude rakendamiseks vajalikud tarkvaralahendused, litsentsid ja arendusvahendid. IT süsteemi arendamise ajal arenduse hoolduskulu on otsene kulu, kuid peale valmimist tekkiv hilisem hooldamine ei ole enam otsene, vaid haldus- ehk kaudne kulu. Arvesse lähevad ka eksperimenteerimiseks, testimiseks ja valideerimiseks vajalikud teenused, samuti arendustegevust toetavad sisseostetavad tehnilised ja teaduslikud teenused. Personalikulude puhul on abikõlblik tööjõukulu ulatuses, mis vastab ühendmääruse § 16 nõuetele ning on otseselt seotud projekti tegevuste elluviimisega. Kaudsed kulud hüvitatakse ühtse määrana 7% arvestatud otsestest rahastamiskõlblikest kuludest. Lisaks on abikõlblikud projektist teavitamisega seotud kulud ulatuses, mis tulenevad teavitamise määrusest.

Kulude abikõlblikkust hinnatakse alati projekti sisust lähtudes ning eeldatakse, et iga kulu toetab otseselt taristu loomist või arendamist, teadus- ja arendustegevuse teostamist või nende tulemuste valideerimist. Kulud, mis vastavad ühendmääruse § 17 kohastele tingimustele või mille seos projekti eesmärkidega puudub või ei ole piisavalt põhjendatud, loetakse abikõlbmatuteks. Abikõlblikkuse hindamisel lähtutakse põhimõttest, et toetusega kaetakse üksnes need kulud, mis on vajalikud projekti kvaliteetseks elluviimiseks, toetavad kavandatud tulemuste saavutamist ning tagavad riigikaitse avaliku eesmärgi täitmise.

Eelnõu § 7 täpsustab riigiabi käsitlemist toetuse andmisel ning määrab kindlaks tingimused, mille alusel hinnatakse, kas antav toetus on riigiabi Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses. Säte täpsustab nii juhtumeid, kus toetus ei ole riigiabi, kui ka olukordi, kus toetus on riigiabi ning sel juhul tuleb järgida vastavaid Euroopa Komisjoni õigusakte ja siseriiklikke nõudeid.

Riigiabi analüüs

Riigiabi reeglistiku eesmärk on välistada igasugune Euroopa Liidu (EL) siseturu kaitset kahjustav ja konkurentsi moonutav abi ettevõtjatele riigi poolt, mis on keelatud. Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid¹ ning siseriiklikul tasandil konkurentsiseaduse riigiabi peatükk (6. ptk). Vastavalt ELi toimimise lepingu artikkel 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

Otsustamisel, kas tegemist on riigiabiga, tuleb toetusmeedet hinnata viie kriteeriumi alusel:

- 1) abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- 2) abi antakse ettevõtjale;
- 3) abimeetmel on valikuline iseloom;
- 4) abimeede annab abi saajale majandusliku eelise;
- 5) abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Üksnes juhul, kui abi vastab kõigile kriteeriumile, on tegemist riigiabiga.

1. Abi antakse sekkumisega riigi poolt või riigi ressurssidest

Käesoleva määruse alusel antakse toetust riigi ressurssidest. Riigieelarve seaduse kohaselt kuuluvad riigieelarve koosseisu kõik riigi tulud ja kulud, sh Euroopa Regionaalarengu fondi vahendid, mis on riigi käsutuses ja mille kasutamist riik kontrollib. Seetõttu on tegemist riigi vahenditest antava toetusega ning kriteerium on täidetud.

2. Abi antakse ettevõtjale

Euroopa Kohtu praktika järgi tuleb ettevõtjateks lugeda kõiki üksusi, mis tegelevad majandustegevusega ehk pakuvad kaupu või teenuseid turul. Seejuures ei ole oluline nende üksuste õiguslik seisund ega rahastamise viis. Määrav on vaid asjaolu, kas faktiliselt tegeletakse majandustegevusega. Teadus- ja arendustegevuse või teadustaristu ettevõtjana käsitamiseks on otsustav see, kas majandustegevust (mis seisneb toodete või teenuste pakkumises turul) saab käsitleda avaliku võimu teostamisest eraldiseisvana või mitte.²

Tegevus 1

Abi ei anta ettevõtjale. Toetuse saajaks võib olla üksnes teadus- ja arendusasutus, kes ei tegele toetatava tegevuse raames majandustegevusega ning kasutab loodavat taristut avaliku ülesande täitmiseks (nt testimine Kaitseväge vajadusteks). Teadus- ja arendustegevuse võimekus luuakse üksnes riigikaitse ülesande täitmiseks. Taristu peab olema avatud ja mittediskrimineerivalt kättesaadav kõigile potentsiaalsetele kasutajatele turuhinnaga ning selle kasutamine ei tohi anda ühelegi kasutajale valikulist eelist.

Tegevus 2

Abi ei anta ettevõtjale. Toetuse saajaks võib olla üksnes teadus- ja arendusasutus, kes ei tegele toetatava tegevuse raames majandustegevusega. Andmeladu ja teadus- ja arendustegevuse võimekus luuakse riigikaitse ülesande täitmiseks ning andmeladu ei ole mõeldud ühegi konkreetse ettevõtja kommertskasutuseks. Taristu kasutamine peab toimuma võrdsetel ja turupõhistel tingimustel, ning see ei tohi anda ühelegi turuosalisele valikulist eelist.

¹ Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid on kättesaadavad http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/legislation.html

² Komisjoni 19.07.2016 teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses, p 8. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0719\(05\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0719(05)&from=EN)

Abi andmine ettevõtjale on käsitatav juhul, kui andmeladu või tehisarü arendus kohandatakse konkreetse ettevõtja toodete või teenuste arendamiseks, ettevõtja saab privilegeeritud ligipääsu andmetele või arendustulemustele, või kui riik katab kulud, mis muidu oleksid ettevõtja enda teadus- ja arendustegevuse kulud.

Abi ei anta ettevõtjale (st. kaitsetööstusettevõttele või muule majandustegevuses osalejale) juhul, kui toetusega tehtav arendus on suunatud üksnes Kaitseväge vajaduste täitmisele, ettevõtja ei saa arenduse käigus eksklusiivset ega kommertskasutuseks sobivat tehnoloogilist kasu ning arendustulemus antakse üle Kaitsevägele. Ettevõtja võib seejärel oma kulul arendada arendustulemustest kommertstoote versiooni. Abi andmine ettevõtjale on käsitatav juhul, kui toetusega rahastatud arendus loob ettevõtjale valmis või peaaegu valmis kommertstoote, ettevõtja saab arendustulemust kasutada turul ilmaoma kulusid kandmata või kui arendus oli sisuliselt ettevõtja tootearendus, mitte Kaitseväge vajadusest lähtuv tegevus.

Toetust võib taotleda Eestis tegutsev riigikaitseline rakenduskõrgkool. Partneriteks saavad olla teadus- ja arendusasutused teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse § 3 mõistes ning ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid. Kõigil eelnimetatutel on õigus tegeleda ka majandustegevusega.

Toetusega rajatakse teadustaritut, mis vastab komisjoni [TAI raamistiku](#) punktis 16(gg) olevale mõistele:

Sama raamistiku punktis 21 on selgitus, millal võib sellise taristu rahastamine jääda riigiabi reeglite alt välja:

„21. Juhul kui teadusasutust või -taristut kasutatakse nii majandustegevuseks kui ka mittemajanduslikuks tegevuseks, kohaldatakse riigiabi eeskirju riikliku rahastamise suhtes üksnes ulatuses, milles rahastamine katab majandustegevusega seotud kulusid. Juhul kui teadusasutust või -taristut kasutatakse peaaegu täielikult mittemajanduslikuks tegevuseks, võib selle rahastamine jääda tervikuna välja riigiabi eeskirjade kohaldamisalast, kui majandustegevus jääb selgelt kõrvaltegevuseks, s.o tegevuseks, mis on otseselt seotud teadusasutuse või -taristu toimimisega ja selleks vajalik või lahutamatu seotud asutuse või taristu peamise mittemajandusliku tegevusega ning mille maht on piiratud. Käesoleva raamistiku tähenduses käsitleb komisjon sellisena olukorda, kus majandustegevuses kasutatakse täpselt samu sisendeid (nt materjalid, seadmed, töajõud ja põhivara) kui mittemajandusliku tegevuse jaoks ning igal aastal eraldatakse sellise majandustegevuse jaoks kõige rohkem 20 % asjaomase üksuse üldisest aastasest tegevusmahust.“

Vastavalt teadus- ja arendustegevustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistikus sätestatule ei sisalda teadus- ja arendusabi teadusasutustele või teadusuuringute taristule riigiabi, kui tegemist on teadusasutuste ja teadusuuringute taristu muu kui majandustegevuse (nt õpetamine, sõltumatu teadustegevus, teadusuuringute tulemuste levitamine, teadmussiirdega seotud tegevus, kui saadav kasum investeeritakse teadusasutuse või taristu mittemajandustegevusse) rahastamisega; kui teadusasutust või teadusuuringute taristut kasutatakse peaaegu täielikult muuks kui majandustegevuseks ja majandustegevus on vaid kõrvaltegevus (mitte üle 20% üldisest aasta tegevusmahust). Ülikoolidel ning teadus- ja arendusasutustel on vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele kohustus hoida raamatupidamises majandustegevus ja muu kui majandustegevus lahus; samuti on teadus- ja arendusasutustel kohustus investeerida põhitegevuste ja põhitegevustega kaasnevate tegevuste tulemustest saadav kasum teadus- ja arendustegevusse, selle tulemuste levitamisse või õpetamisse. Avalik-õiguslike ja riigi teadus- ja arendusasutuste majandustegevuse maht jääb üldiselt alla 20% asutuse tegevuse kogumahust, seega on majandustegevus nendes asutustes

vaid kõrvaltegevus. Loodava taristu kasutamise maht majandustegevuseks jääb suure tõenäosusega alla 20%. Kui tegemist on majandustegevust toetava teadustaristu rajamise või uuendamisega, tuleb majandustegevuse ja muu kui majandustegevuse rahastamist, kulusid ja tulusid arvestada eraldi, samuti peab taristu toimimise või kasutamise eest võetav tasu vastama turuhindadele. Juurdepääs taristule peab olema avatud mitmele kasutajale, läbipaistev ja mittediskrimineeriv.

Kokkuvõttes toetatakse teadustaristu tegevuskulusid ja investeeringuid, kusjuures konkreetsed kulud sõltuvad projekti spetsiifikast ja vajadustest. Fookuses on teadustaristu kui teadus- ja arendustegevust toetava tugistruktuuri ja -teenuste kompleksi arendamine ning selle kasutamine õppetöös ning teadus- ja arendustegevuse läbiviimisel. Reeglina jääb teadus- ja arendusasutuste majandustegevuse maht jääb üldiselt alla 20%, mistõttu saab projektidele rakendada 100% toetusmäära. Toetuse saaja peab siiski pidama arvestust taristu kasutamise üle majandustegevuseks kuni taristu eluea lõpuni ja andma selle üle (nt töötunnid) iga-aastaselt rakendusüksusele aru.

Kui majandustegevuse maht ületab 20%, tuleb rakendada ÜGEM artiklis 26 nimetatud toetuse määra 50%, sõltuvalt sellest, kas tegemist on alusuuringu või rakendusuuringu. Kui enne seadmete soetamist on teada, et majandustegevuse maht ületab 20%, saab vastavate seadme(te) soetamiseks kasutada toetust kuni 50% ulatuses. Kui tegevuste elluviimisel selgub, et majandustegevuse maht ületab 20%, tuleb mittemajandustegevuse lubatud mahtu ületava osa mahus liigselt antud toetus koos intressidega tagasi maksta. Toetuse saajal ja partneril tuleb tagasimakse tasuda asutuse omavahenditest.

3. Abimeetmel on valikuline iseloom

Rahastamiseks korraldatakse taotlusvoor, millel osalejad peavad vastama teatud tingimustele: taotleja saab Eestis tegutsev riigikaitsealine rakenduskõrgkool, partneriteks saavad olla teadus- ja arendusasutused teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse § 3 mõistes ning ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid. Rahastatakse vaid hindamisel parimaid tulemusi saanud taotlusi. Eespool nimetatut arvestades võib öelda, et antud meetmel on valikuline iseloom.

4. Abimeede annab abi saajale majandusliku eelise

Meede ei anna toetuse saajale majanduslikku eelist, kui tooteid ja teenuseid arendatakse üksnes Kaitseväge tarbeks ja neid ei kasutata kommertstegevuses. Arendus teenib riigikaitsealist avalikku eesmärki ega paranda toetuse saaja konkurentsipositsiooni turul.

Abimeede võib anda toetuse saajale majandusliku eelise, sest see võib luua aluse uute rakenduste ja teenuste väljatöötamiseks, mida suure tõenäosusega turul ei ole ning mille järele on või tekib vajadus. Et aga toetuse saamise eelduseks on teadustaristu teenuste avamine laiemale avalikkusele kui vaid taristu omanikering, on ka võimalike kasusaajate ring laiem ega piirdu vaid toetuse saajatega.

5. Abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel

Antud meede ei moonuta konkurentsi ega kahjusta kaubandust EL-i riikide vahel, kuna meede on suunatud teadus- ja arendusasutuste võimekuse kasvatamisele ning riigikaitsealise taristu loomisele, mitte turul tegutsevate ettevõtete toetamisele. Toetuse saajad ei osuta turuteenuseid ega konkureeri erasektoriga, mistõttu ei saa meede anda neile majanduslikku eelist. Loodav taristu ja võimekus on suunatud riigikaitsealistele ja teaduslikele eesmärkidele ning see on peamiselt koormatud riiklike teadus- ja arendustegevustega, mitte teenuse pakkumisega turutingimustel. Seetõttu ei mõjuta meede liikmesriikidevahelist kaubandust ega anna toetuse saajatele konkurentsielist EL siseturul. Toetuse andja hindab toetuse määramisel projektile,

kas tegemist on majandustegevust toetava teadusuuringute taristuga, ning rakendab sellele vastavalt riigiabi režiimi ja toetuse määra. Vajadusel viiakse analüüs läbi ka juhul, kui toetuse saajaks on äriühing.

Vastavalt ELi toimimise lepingu artikkel 107 lõikele 1 ei ole käesoleval juhul tegemist riigiabi andmisega. Juhul kui majandusaastas ületab teadustaristu majandustegevuse maht 20%, tuleb rakendada ÜGEM artiklis 26 nimetatud toetuse määra. Juhul kui tegemist on rakendusuuringuga, siis võib maksimaalne abi osakaalu suurendada kuni 80% vastavalt artikkel 25 lõige 6-ga. Juhul kui toetuse saaja on suurettevõte, siis toetuse määr saab olla maksimaalselt 50% ning lisaks 15 protsendipunkti, kui projekt hõlmab tõhusat koostööd.

Eelnõu § 8. Projekti abikõlblikkuse periood on ajavahemik, mille jooksul peavad olema teostatud kõik toetatavad tegevused, tehtud nendega seotud kulud ning saavutatud projekti eesmärkide täitmiseks vajalikud tulemused. Abikõlblikkuse periood algab taotluse rahuldamise otsuses märgitud kuupäeval (alates 01.05.2026) ja lõpeb hiljemalt 31. augustil 2029. Selle perioodi jooksul teostab toetuse saaja kõik taristu loomise ning teadus- ja arendustegevused, mis on projekti eesmärkide saavutamiseks kohased ja kooskõlas projekti tegevuskava ja rahastamise tingimustega.

Eelnõu § 9. Taotlusvooru maksimaalne toetussumma on 14 900 000 eurot. Toetuse maksimaalne määr võib olla kuni 100% abikõlblikest kuludest. Iga projekti lõplik toetusmäär sõltub sellele projektile kohaldatavatest riigiabi reeglitest. Sekkumist rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist.

Eelnõu § 10. Nõuded taotlejale ja partnerile. Toetuse taotlejaks võib olla Eesti riigikaitseline rakenduskõrgkool, kellel on võimekus kavandatud teadus ja arendustegevusi sisuliselt ellu viia ning kelle põhitegevus on seotud riigikaitse ülesannete täitmisega. Partneriteks võivad olla teadus- ja arendusasutused teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse tähenduses, lisaks ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid, kes omavad vastavas valdkonnas teaduslikku ja tehnilist kompetentsi ning vajalikke taristuresse. Projektide elluviimises osalevad organisatsioonid, kellel on teaduslik pädevus, kogemus ning suutlikkus panustada kaitsevaldkonna testimis- ja tehisaruvõimekuste arendamisse.

Taotleja ja partnerid peavad vastama kõigile ühendmääruse § 3 nõuetele, tagama projekti elluviimiseks vajaliku kompetentsi olemasolu ning suutma tõendada, et projektis kavandatud tegevused ja kulud on asjakohased, põhjendatud ja eesmärgipärased.

Eelnõu § 11. Nõuded taotlusele. Reguleerimine määrab miinimumnõuded, millele toetuse taotlus peab vastama, et rakendusüksusel oleks võimalik hinnata projektide sisulist asjakohasust, teostatavust ja vastavust meetme eesmärkidele. Nõuded tagavad taotluste ühtlase struktuuri ning võimaldavad kõrvutada erinevate taotlejate esitatud teavet võrreldaval kujul.

Taotlusele esitatavate miinimumnõuete kehtestamise eesmärk on tagada, et rakendusüksus saab hinnata projekti sihipärasust, kulude põhjendatust ja vajalikkust ning projektis kavandatud tegevuste vastavust toetuse eesmärgile – kaitsetehnoloogia testimisvõimekuse loomisele või kaitseotstarbelise tehisaruvõimekuse arendamise taristu rajamisele.

Eelnõu § 12 sätestab taotlusvooru avamise korra. Rakendusamet kinnitab taotlusvooru eelarve ja ajakava ning edastab info rakendusüksusele, kes vastutab taotlejate teavitamise eest. Teavitusega antakse teada vooru avamine, eelarve maht ja taotluse esitamise tähtaeg. Nõue tagab, et taotlejad saavad ühtset ja õigeaegset teavet ning võivad alustada taotluste ettevalmistamist ühesuguste tingimuste alusel.

Eelnõu § 13. Taotluse esitamine ja menetlemine kirjeldab taotluse esitamise kohustuslikku korda ja menetluse etappe. Taotlus esitatakse e-toetuse keskkonna kaudu ning tähtajast kinnipidamine on taotluse menetlemise eelduseks. Menetlemisel kontrollib rakendusüksus esmalt taotluse vormilist ja sisulist vastavust ning teavitab taotlejat puudustest, andes nende kõrvaldamiseks kindlaksmääratud aja. Puuduste kõrvaldamata jätmisel jäetakse taotlus läbi vaatamata. Seejärel viiakse hindamiskomisjoni poolt läbi taotluse sisuline hindamine vastavalt määruses sätestatud nõuetele. Selline menetluskord tagab taotlejate võrdse kohtlemise, läbipaistvuse ning võimaldab hinnata ainult nõuetele vastavaid ja sisuliselt teostatavaid projekte.

Eelnõu § 14. Taotleja, partneri, taotluse ja projekti nõuetele vastavaks tunnistamine. Säte reguleerib, kuidas rakendusüksus kontrollib nii taotleja, partnerite kui taotluse ja projekti vastavust määruses sätestatud nõuetele. Vastavuskontroll on menetluse oluline osa, sest enne sisulist hindamist tuleb veenduda, et kõik formaalsed ja õiguslikud tingimused on täidetud. Rakendusüksus lähtub kontrollimisel nii käesoleva määruse nõuetest kui ühendmääruse vastavatest sätetest. Kui taotleja, partner või taotlus ei vasta nõuetele ning puudusi ei kõrvaldata määratud tähtajaks, tunnistatakse taotlus mittevastavaks ja see jäetakse rahuldamata sisulise hindamiseta. Selline kord tagab menetluse läbipaistvuse, taotlejate võrdse kohtlemise ning välistab olukorra, kus hindamisele jõuavad taotlused, mis ei täida miinimumnõudeid.

Eelnõu § 15. Hindamiskomisjoni moodustamine ja ülesanded. Reguleerimine sätestab hindamiskomisjoni moodustamise korra ning kirjeldab komisjoni rolli taotluste menetlemisel. Hindamiskomisjon moodustatakse rakendusasutuse ettepanekul ning sinna kuuluvad Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kaitseministeeriumi ja Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse poolt nimetatud esindajad. Komisjoni töökorralduse tagamiseks nimetab iga asutus hindamiskomisjoni ka asendusliikme. Selline koosseis tagab, et taotluste hindamine toimub valdkondlikult pädeva ja sõltumatu ekspertteadmisega.

Komisjoni ülesandeks on hinnata taotlusi vastavalt määruses sätestatud kriteeriumidele, teha ettepanekud projektide rahastamiseks või rahastamata jätmiseks. Komisjon võib vajaduse korral kaasata täiendavaid eksperte. Hindamiskomisjoni tegevus tagab, et otsused tuginevad sisulisele hinnangule, läbipaistvatele kriteeriumidele ja valdkonnaülest tasakaalu arvestavale ekspertiisile.

Eelnõu § 16. Taotluste hindamine, valikukriteeriumid ja meetodika. Säte kirjeldab taotluste hindamise korda ja aluseid, mille järgi otsustatakse, millised taotlused rahastamisele kuuluvad. Hindamine toimub ainult nende taotluste puhul, mis on eelnevalt nõuetele vastavaks tunnistatud. Rakendusüksus viib hindamise läbi hindamisjuhendi alusel, mis on kooskõlastatud rakendusasutusega, tagades menetluse ühtsuse ja läbipaistvuse. Hindamisel kasutatakse määruses sätestatud valikukriteeriume ja kaalusid, mis võimaldavad hinnata projekti seotust toetuse eesmärkide ja riigikaitse prioriteetidega, teaduslikku ja tehnilist taset, teostatavust, eelarve põhjendatust ning panust horisontaalsete põhimõtete järgimisse. Need vastavad seirekomisjoni kinnitatud valikukriteeriumidele ja on sätestatud § 16 lõikes 2. Projekti koosõla valdkondlike arengukavadega ning mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele hinnatakse § 16 lõike 2 punktide 1 ja 4 alusel. Projekti sisulist põhjendatust ning kuluefektiivsust hinnatakse § 16 lõike 2 punkti 2 kohaselt. Projekti panust Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtide täitmisel hinnatakse § 16 lõike 2 punkti 4 alusel. Hinded antakse standardiseeritud skaalal, mis võimaldab võrrelda taotlusi objektiivselt ja vältida subjektiivseid eelistusi. Projekt rahastatakse pingerea alusel üksnes juhul, kui see ületab kriteeriumides kehtestatud miinimumlävendid. Selline hindamiskord tagab, et toetust antakse ainult kõrge kvaliteediga, sisuliselt põhjendatud ja riigikaitse eesmärki toetavatele projektidele.

Eelnõu § 17. Taotluse rahuldamise tingimused ja kord. Säte reguleerib, kuidas tehakse otsus taotluse rahuldamise kohta ning millised tingimused toetuse saajale sellest tulenevad. Otsuses määratakse kindlaks toetuse kasutamise reeglid, aruandlus- ja maksetaotluste esitamise kord ning kõik projekti elluviimisega seotud nõuded. Taotlus ja menetluse käigus esitatud täiendav info loetakse otsuse lahutamatuks osaks, mis tähendab, et taotleja on seotud oma esitatud plaanide ja lubadustega.

Eelnõu § 18. Taotluse rahuldamata jätmise tingimused ja kord. Säte selgitab, millistel juhtudel jäetakse taotlus rahuldamata ning kuidas rakendusüksus sellise otsuse teeb. Taotlus jäetakse rahuldamata eelkõige siis, kui see ei vasta ühendmääruses sätestatud nõuetele, puudusi ei kõrvaldata antud tähtaja jooksul või kui tegevuse eelarvevaba jääk ei võimalda kõiki menetluses olevaid taotlusi rahastada. Samuti võib otsus olla negatiivne juhul, kui hindamistulemused ei ületa miinimumnõudeid või kui hindamise käigus selgub, et kavandatud tegevused ei ole realistlikud, põhjendatud või ei panusta meetme eesmärkide saavutamisse.

Eelnõu § 19. Taotluse osaline või kõrvaltingimusega rahuldamine. Regulatsioon kirjeldab, millistel juhtudel ja kuidas võib rakendusüksus taotluse osalise või kõrvaltingimusega rahuldamise otsuse teha. Osaline rahuldamine tähendab, et projektile antakse toetus väiksemas mahus või vaid teatud tegevustele, lähtudes ühendmääruse põhimõtetest. Kõrvaltingimusega rahuldamine tähendab, et taotleja saab toetuse üksnes tingimusel, et täidab enne maksete saamist rakendusüksuse poolt kehtestatud lisatingimused (nt täiendavad kooskõlastused, täpsustatud eelarve, tehniline info vms).

Kõrvaltingimusega otsus ei anna automaatselt õigust maksetele toetuse saaja saab makseid alles pärast seda, kui rakendusüksus on tuvastanud tingimuse täitmise kas esitatud teabe või infosüsteemidest kättesaadava info alusel.

Sätte eesmärk on võimaldada paindlikku otsustamist olukorras, kus projekt on sisuliselt asjakohane, kuid vajab enne täismahus rahastamist täpsustamist või riskide maandamist.

Eelnõu § 20. Taotluse rahuldamise otsuse muutmine. Säte selgitab, millistel juhtudel võib rakendusüksus muuta taotluse rahuldamise otsust. Otsust muudetakse kas rakendusüksuse algatusel või toetuse saaja põhjendatud avalduse alusel juhtudel, kui projektis ilmnevad sisulised või tehnilised muudatused, mis mõjutavad tegevuste elluviimist või otsuse varasemaid eeldusi. Muudatusi hinnatakse vastavalt ühendmääruse sätetele ning vajaduse korral kaasatakse hindamiskomisjon, et hinnata muudatuse mõju projekti tulemuste saavutamisele. Rakendusüksus võib otsuse muutmise keelduda, kui muudatus seaks kahtluse alla projekti elluviimise või eesmärkide täitmise.

Eelnõu § 21. Taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamine. Säte reguleerib juhtumeid, kus taotluse rahuldamise otsus tunnistatakse osaliselt või täielikult kehtetuks. Kehtetuks tunnistamine toimub eelkõige siis, kui projekti elluviimine ei ole enam võimalik, toetuse andmise tingimusi on oluliselt rikutud või ilmnevad asjaolud, mis välistavad toetuse jätkuva kasutamise. Otsus tehakse vastavalt ühendmääruse § 14-le, mis kirjeldab aluseid ja menetluskorda. Kehtetuks tunnistamise eesmärk on tagada, et toetust kasutatakse üksnes projekti eesmärkidega kooskõlas ning et avalike vahendite kasutamine oleks põhjendatud ja kontrollitav.

Eelnõu § 22. Määratleb toetuse saaja ja partneri põhilised õigused ja kohustused. Toetuse saajal ja partneril on õigus saada rakendusüksuselt asjakohast teavet ja juhiseid toetuse tingimuste täitmiseks. Samal ajal peavad nad täitma kõik ühendmäärusest ja toetuse andmise tingimustest tulenevad kohustused, tagama nõutud kvaliteedi, aruandluse ja projektiga seotud dokumentide

säilitamise ning hoolitsema selle eest, et kõik projekti tegevused viiakse ellu nõuetekohaselt ja sihipäraselt. Eelkõige peab toetuse saaja tagama, et tal on kõik vajalikud load ja kooskõlastused ning et projekt viiakse ellu viisil, mis on kooskõlas riigikaitse eesmärkidega.

Toetuse saaja lasub kohustus tagada, et projekt viiakse ellu kooskõlas määruses ja taotluse rahuldamise otsuses sätestatud tingimustega ning et kõik tegevused panustavad selgelt kaitsetehnoloogia testimisvõimekuse või kaitseotstarbelise tehisarüü arendusvõimekuse loomisse. Toetuse saaja peab korraldama projektijuhtimise selliselt, et tegevused oleksid ajakohased, läbipaistvad ja eesmärgipärased ning projektiga seotud personalil oleks pädevus ja võimekus kavandatud teadus- ja arendustegevust ellu viia. Toetuse saaja kohustuseks on tagada ka kõikide vajalike lubade, kooskõlastuste ja nõusolekute olemasolu.

Eelnõu § 23. Toetuse kasutamisega seotud aruannete esitamine kirjeldab aruandluskohustust, mis toetuse saajal projekti elluviimise jooksul tekib. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida projektide edenemist ja tulemuste saavutamist ning võimaldavad vajaduse korral juhtida tähelepanu vajakajäämistele ja teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi. Aruanded esitatakse rakendusüksusele struktuuritoetuse registri e-toetuse keskkonna kaudu seal kasutataval vormil. Lõpparuanne ei erine oma olemuselt vahearuannetest, kuid selles tuleb lisaks tavapärasele infole kirjeldada põhjalikumalt ellu viidud tegevuste mõju TAIE eesmärkide saavutamisele ning seotud „Eesti 2035“ sihi saavutamisele. Toetuse saaja esitab rakendusüksusele vahearuanded vähemalt kord aastas ning projekti lõpparuande taotluse rahuldamise otsuses sätestatud tähtjaks. Aruanded peavad sisaldama teavet projekti edenemise, tegevuste, tulemuste ja seotud näitajate täitmise kohta. Rakendusüksus kontrollib aruandeid vormi ja sisu osas ning vajaduse korral palub puudusi kõrvaldada.

Eelnõu § 24 selgitab toetuse maksmise korda. Toetus makstakse välja vastavalt ühendmääruse sätetele § 27 lõike 1 punktile 1 ja § 28 lõikele 3 ning taotluse rahuldamise otsuses määratud tingimustele. Makseid tehakse üksnes juhul, kui toetuse saaja esitab nõuetekohased tõendid projekti kulude tegemise kohta. Dokumendid esitatakse e-toetuse keskkonna kaudu kord kuus ja mitte harvem kui üks kord kvartalis.

Eelnõu § 25. Makse menetlemise peatamine reguleerib olukordi, kus toetuse maksete menetlemine peatatakse. Peatamine toimub juhul, kui ilmnevad riskid, mis võivad mõjutada toetuse nõuete täitmist või projekti elluviimise nõuetekohasust, näiteks kahtlused kulude abikõlblikkuse või projekti edenemise kohta. Peatamine põhineb ühendmääruse § 33 sätel ning selle eesmärk on võimaldada rakendusüksusel hinnata olukorda ja vajadusel nõuda selgitusi või täiendavaid tõendeid enne maksete jätkamist.

Eelnõu § 26. Finantskorrektsioonide tegemine ja toetuse tagastamine kirjeldab aluseid, mille korral tehakse finantskorrektsioone ja nõutakse toetuse tagastamist. Kui toetuse kasutamisel on rikutud määruses või ühendmääruses sätestatud tingimusi või kui ilmneb, et projektis on tehtud mittekõlblikke kulusid, võib rakendusüksus vastavalt seadusele teha finantskorrektsiooni ning nõuda toetuse osalist või täielikku tagastamist. Finantskorrektsioonid viiakse läbi kooskõlas perioodi 2021–2027 rakendamise seaduse ja ühendmääruse sätetega, tagamaks avalike vahendite sihipärane ja nõuetekohane kasutamine.

Eelnõu § 27. Vaiete esitamine kirjeldab toetuse saaja õigust esitada vaie rakendusüksuse toimingute või otsuste peale enne halduskohtusse pöördumist. Vaie lahendatakse vastavalt perioodi 2021–2027 rakendamise seaduse sätetele ning rakendusüksus teeb vaide kohta otsuse 30 kalendripäeva jooksul. Vaide esitamise kord tagab toetuse saajale õiguskaitse võimaluse ning läbipaistva ja õiguspärase menetluse.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusega

Eelnõu koostamise aluseks on ÜSS2021_2027 ja selle alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrused.

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Komisjoni määrusega (EL) nr 651/2014 „ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks” (ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78) (üldine grupierandi määrus).

4. Määruse mõjud

1) sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju;

Määrusel on kaudne, kuid positiivne sotsiaalne mõju, tugevdades Eesti julgeolekut ning elanikkonna turvatunnet. Teadus- ja arendustegevuse (T&A) võimekuse kasv suurendab riigi valmidust kriisideks ning loob täiendavaid võimalusi kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistidele, eelkõige teadlaste, nooremteaduritele, inseneridele ja analüütikutele. Kuigi määrusel ei ole otsest demograafilist mõju, toetab see riigi atraktiivsust kõrge lisandväärtusega töökohtade loojana.

2) mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele;

Määrusel on selgelt oluline ja vahetu positiivne mõju riigi julgeolekule. Kaitsetehnoloogia testimisvõimekuse ja tehisaru arenduse toetamine tugevdab Kaitseväge operatiivvõimekust ning aitab kaasa NATO ja EL-i standarditele vastavate lahenduste väljatöötamisele. Lisaks toetab meede rahvusvahelist koostööd – ühisprojektid liitlastega muutuvad tõenäolisemaks, kuna Eesti teadus- ja testimistaristu vastab paremini rahvusvahelistele ootustele.

3) mõju majandusele;

Majanduslik mõju väljendub eelkõige avaliku sektori ja teadusasutuste koostöö tihendamises, mis loob soodsad tingimused uute teadusmahukate teenuste ja prototüüpide tekkeks. Pikemas perspektiivis toetab see ekspordipotentsiaali kasvu ning suurendab ettevõtete konkurentsivõimet.

Teadustaristute moderniseerimine loob võimalusi ka kaudseks majandusmõjuks – näiteks võimaldades ettevõtetel testida ja valideerida tooteid, mille arendamine oleks mujal kulukam.

4) mõju elu- ja looduskeskkonnale;

Määrusel otsest keskkonnamõju ei ole, kuid kaudsed mõjud võivad olla positiivsed, kuna T&A projektid hõlmavad sageli energiatõhususe, materjaliteaduse ja keskkonnajälje vähendamise seotud lahendusi. Keskkonnamõjude minimeerimine on nõutav ka infrastruktuuri rajamisel (nt ehituslubade ja keskkonnanõuete kaudu).

5) mõju regionaalarengule;

Laiemas plaanis aitab meede tõsta teadusasutuste suutlikkust tegutseda väljaspool Tallinna, kuhu testimis- ja arendustegevuse tulemused jõuavad Kaitseväge ja ettevõtluse kaudu. Osa taristust luuakse mobiilsena, millega on võimalik teadustööd teha asukohast sõltumatult.

6) mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele;

Määrus suurendab Haridus- ja Teadusministeeriumi ning rakendusüksuse RTK halduskoormust, kuid koormuse kasv on prognoositav ja juhtimiskulud on kaetud struktuurfondide raamistikus. KOV-idele otseseid mõjusid ei kaasne, välja arvatud juhtudel, kus taristuprojektid eeldavad kohaliku tasandi kooskõlastusi (ehitus-, keskkonna- või planeerimisküsimused).

7) muud otsest või kaudset mõju.

Teadus- ja kaitseökosüsteemi tugevnemine – paraneb koostöö ülikoolide, Kaitseministeeriumi, Kaitseväge ning ettevõtete vahel.

Innovatsioonivõimekuse kasv – loodav andmeladu ja laboratorid toetavad uute tehnoloogiate, sh tehisaru lahenduste kiirendatud väljatöötamist.

Rahvusvahelise maine tugevdamine – Eesti positsioon kui uuendusmeelne ja nutika riigikaitse arendaja paraneb.

Ühiskondlik vastupanuvõime – teadus- ja tehnoloogiapõhine võimekus toetab laiapindse riigikaitse põhimõtteid.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega lisatulusid ei kavandata. Määruse rakendamiseks vajalikud rahalised vahendid on kavandatud Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvesse.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Kaitseministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks Ettevõtlus ja Innovatsiooni SA-le ning Riigi Tugiteenuste Keskusele. Kooskõlastustabel on seletuskirja lisa.

Seletuskirja lisad:

1. Põhiõiguste harta ja PIK arvestamise kontroll-leht;
2. Riskihindamise tabel;
3. Kooskõlastustabel.